

novení podstatná — přizpůsobují nynějším poměrům. Tuto modifikaci lze podle mého soudu teoreticky odůvodnit tím, že se zde rozhoduje na základě přirozených zásad právních, kdy tedy soudce má postavení analogické postavení zákonodávce.

V.

Závěrem možno tudíž říci, že změna státoprávních poměrů sama o sobě nemá v zápětí neplatnost smlouvy a že je proto nesprávné stanovisko Jurášovo a naopak správné je řešení Kizlinkovo. O neplatnosti kartelové úmluvy dalo by se uvažovati jen tehdy, kdyby se důsledkem těchto státoprávních změn, tedy jako jejich následky objevily takové okolnosti, jež by splňovaly podmínky, které jsou předepsány, ať již s hlediska té které kartelové úmluvy samé či s hlediska § 26 kart. zák., případně s hlediskem § 1447 obč. zák. nebo § 7 obč. zák. Uvažujeme-li o neplatnosti kartelové úmluvy s hlediska § 7 obč. zák., pak nesmíme zapomenouti na to, že nutno v tomto případě postupovati velmi opatrně a že musí zde býti splněny nejen přísné podmínky nedostiznosti, resp. kategorie odpadnutí typického předpokladu ve smyslu obecném, nýbrž že soudce, řídě se směrnicí § 26 kart. zák., bude musiti tyto podmínky ještě více zpřísněti.

Zásadně nelze mluvit o automatickém zrušení smlouvy a o účincích ex tunc, nýbrž vyžaduje se zde kvalifikovaného projevu vůle se strany dotčeného účastníka, při čemž neplatnost nastává ex nunc.

Glosy a aktuality.

Problémy žaloby o určení arijského původu. (Doslov.)

VI. nař. ze dne 7. května 1941, č. 180 Sb. rozřešilo problémy, jimiž se literatura i praxe tolik zabývaly, autoritativně v tomto smyslu:

a) Žalobu lze podati jak s petitem pozitivním (že dítě není pokrevním dítětem osoby, která je po zákonu jeho manželským otcem), tak s petitem negativním (že dítě je pokrevním dítětem určité osoby jiné. Oba petity mohou býti podány samostatně nebo odděleně (§ 2 odst. 1 a 4).

b) Aktivně legitimován k žalobě je ten, o jehož pokrevní původ jde, jeho příbuzní v přímé řadě, jeho manželka, jeho pokrevní předek, anebo je-li zjištění pokrevního pů-

vodu třeba vzhledem k důležitému veřejnému zájmu, státní zastupitelství (§ 2, odst. 3).

c) Pasivně legitimován jest »opatrovník k zjištění pokrevního původu«, a je-li podávána žaloba i s petitem negativním a pokrevní předek je na živu, tedy také on jako spolužalovaný (§ 2, odst. 5). Kdyby tedy byla podána jen žaloba s petitem negativním, musí býti žalován jak opatrovník ke zjištění pokrevního původu, tak vedle něho pokrevní předek dosud žijící. Nežije-li pokrevní předek, tedy vždy je žalován jen opatrovník.

d) Jde o žalobu určovací. O právním zájmu tedy platí to, co řečeno v Právní praxi v článku Dra Pužmana v č. 2-3/1941.

e) Pro spor jak s petitem posi-

tiyním, tak s petitem negativním je příslušný výlučně krajský soud civilní (§ 2, odst. 2).

f) Pro řízení platí zásada officiosní (§ 1).

g) Stejná zásada platí pro žalobu o bezúčinnost legitimace per subsequens matrimonium (§ 1, odst. 3).

Normativní úprava tedy ve všech směrech se přiklonila k řešení podanému i de lege lata Gerlichem (viz Právní praxe č. 2-3/1941, článek Dra Pužmana).

Z nesporné rozlukové praxe.

(Konkretisace rozlukových důvodů při rozsudech pro zmeškání.)

V glose, uveřejněné v 1. čísle tohoto časopisu (str. 35 a násl.) jsme informovali o tom, že judikatura setrvává sice na stanovisku plenárního usnesení Sb. n. s. 918 a dalších rozhodnutí, že i rozsudek pro zmeškání může býti podkladem pro přeměnu rozvodu v rozluku podle § 17 rozl. zák., že však se praxe netají nedůvěrou v kontumační rozsudky a snaží se zabrániti jejich zneužívání. Jednou z cest k tomu jest povinnost soudce rozlukového, bedlivě zkoumati, zda skutečnosti ve sporu najevo vyšlé jsou totožné s uplatňovanými rozlukovými důvody a zda by již tehdy byly odůvodnily výrok o rozluce, kdyby bylo žalováno na ni místo na rozvod, že tedy musí v žalobě býti skutkový děj, jenž pak bude podle § 396 nebo § 398 c. ř. s. vzat pro zmeškání za pravidlový, býti konkretisován, skutkově doličen co do všech náležitostí, jichž právě uplatňovaný rozlukový důvod vyžaduje. V cit. glose jsme upozornili, jak judikatura provádí tuto zásadu při nejčastěji uplatňovaném — a zneužívaném — rozlukovém důvodu opětvnýchch urážek na cti (§ 13 e) rozluk. zák.].

Od té doby měly soudy vyšších stolic příležitost uplatniti tuto správnou zásadu i na dalších rozlukových důvodech. Rozhodnutí ta jsou velmi instruktivní, protože uvádějí ve shodě s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu vše, co při jednotlivých důvodech nutno skutkově doličiti — byť i stručně —, aby se rozsudek pro zmeškání hodil pro přeměnu v rozluku podle § 17 rozlukového zák., a podáváme je zde v přehledu:

a) *Cizoložství* [rozlukový důvod § 13 a)]. — Krajský soud civilní v Praze zamítl žádost manželčinu o rozluku. V odůvodnění uvedl: V žalobě rozvodové bylo pouze tvrzeno, že manžel zcizoložil, bez udání s kým a kdy. To je holé právní posouzení. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 26. března 1941 R VIII 38/41 potvrdil toto zamítavé usnesení s odůvodněním: »V tvrzeních navrhovatelčiných není skutkový děj náležitě konkretisován podle § 226 c. ř. s. co do obsahu, času, místa, a nejsou zde uvedeny určité okolnosti. Neudáno jméno osoby, s níž manžel zcizoložil, kdy cizoložil a kdy se o cizoložství manželka dozvěděla, případně zda cizoložný poměr ještě trvá, ačkoliv vzhledem k ustanovení § 14 a) rozluk. zák., stanovícimu propadnou lhůtu, k níž soud musí přihlížeti z úřadu (Sb. n. s. 12.525), jeví se uvedené konkretisování nutným.

b) *Nevěra* [rozluk. důvod těžkého ubližování podle § 13 e) rozluk. zák.]. Zamítavé usnesení o žádosti manželčině za rozluku podle § 17 odůvodnil krajský soud civilní v Praze, pokud jde o tento důvod, poukazem na to, že v rozvodové žalobě bylo tvrzeno a v rozsudku vzato za »prokázáno« podle § 396 c. ř. s. pouze to, že byl manžel nevěrný, že měl »nedovolené styky« s jinými ženami a dopouštěl se nevěry. Soud si nemohl pro nedostatek konkrétních

fakt utvořití úsudek o tom, zda šlo o rozlukový důvod § 13 e), když se neuvádí ani jméno žen, s nimiž se nevěry dopouštěl, ani určité činy, takže nelze posoudit, zdali tvrzené »nedovolené styky« a »nevěra«, což jsou výrazy jednak povšechné, jednak pouhá slova zákona (právní posouzení), jsou porušováním manželské věrnosti a tudíž těžkým ubližováním ve smyslu § 13 e).

Rekursní soud potvrdil na rekurs navrhovatelčin toto usnesení a ve svém rozhodnutí (R VIII 41/41) uvedl: »V čem tvrzená nevěra spočívala, s kým a za jakých okolností k ní došlo a jak dlouho trvala, nebylo uvedeno. Postrádá tudíž žaloba ustanovením § 226 c. ř. s. vyžadované konkrétnosti, bez níž nelze posoudit, zda jde skutečně o nevěru, t. j. o takové nenahodilé styky manžela s osobou druhého pohlaví od manželky rozdílnou, jež vybočují z rámce normálního společenského styku ženatého (vdané) s cizí osobou druhého pohlaví a trvaly po jistou dobu nebo se opakovaly (Sb. n. s. 13.514, 7693). — Okolnost, že o stycích těch byl nabídnut důkaz, nerozhoduje, když jen řádně konkretizované skutečnosti mohou býti předmětem dokazování.«

c) *Zlé nakládání* [§ 13 e)]. Ve věci výše sub b) uvedeně uplatňovala manželka též rozlukový důvod zlého nakládání podle § 13 e) rozluk. zák. rovněž jen povšechným tvrzením v žalobě, že s ní manžel »vícekráte zle nakládal«. Soud I. stol. neuznal pro povšechnost tvrzení ani tohoto rozlukového důvodu a vrchní soud v Praze rozhodnutím pod b) výše citov. potvrdil toto stanovisko slovy: »Při rozlukovém důvodu zlého nakládání záleží na povaze případu a okolnostech, zejména na tom, jde-li o úmyslné, tělesnou neporušenost manželovu poškozující, brutální činy, které svou povahou jsou surovým vybočením ze slušného styku

manželů, či o činy ve vystupňované hádce, a mohli-li se žalovaný pokládati za ohrožena, než k jeho přenáhlenému jednání došlo.«

d) *Zlomyslné opuštění* [§ 13 c)]. Oproti překonaným již rozhodnutím (Sb. n. s. 1782) ustálila se praxe Nejvyššího soudu (Sb. n. s. 10.501) na zásadě, že nelze povolití rozluky, nebylo-li předem provedeno řízení v § 13 c) předepsané (marná výzva k návratu do společné domácnosti). Srov. rozh. R I 259/40 Nejv. soudu. Kromě toho nutno v žalobě tvrdit i konkrétně doložit i *zlomyslnost* opuštění. Podle cit. rozhodnutí R I 259/40 lze však hodnotit zlomyslné opuštění jako rozlukový důvod § 13 h), nastal-li skutečně *rozvrat* tímto opuštěním, a pak nezáleží na tom, že zlomyslné opuštění (třeba nebylo provedeno zmíněné řízení), »bylo snad jedinou příčinou hlubokého rozvratu; rozhoduje pouze, zda tímto zlomyslným opuštěním nastal takový stav, jaký má na mysli § 13 h)« (vyplývá-li to z konkretizovaných skutečností).

e) *Hluboký rozvrat* [§ 13 h)]. Ke konkretisaci se vyžaduje podle četných rozhodnutí Nejv. soudu (zejména Rv I 741/39, Sb. n. s. 14.835) doložení těmito skutečnostmi: kdy, cí a jakým činem rozvrat započal, jakými činy, kým a kdy spáchanými rostl, jak a čím se mu snažil druhý manžel zabránit, kdy, čím a jakým činem byl dovršen a jak se počátek, růst a konec rozvratu jevil na venek, neboť jen tak lze posoudit, zda vůbec jde o hluboký rozvrat a pokud k němu ten který manžel nebo někdo třetí přispěl a zda žalobce na rozvratu nemá převážné viny, jež by mu odnímalá legitimaci k rozlukové žalobě nebo žádosti (sb. n. s. 17.364).

Jest se tedy varovati povšechných slov, tak často užívaných a neurčitých (»rozpor povah, nastalo nesnesitelné soužití, nepřeklenutelná pro-

past, neodstranitelné rozpory v názorech« atd.).

Při tom jest míti na paměti pojem hlubokého rozvratu, definovaný rozhodnutím Sb. 14.835: »manželství trvá podle jména, ne však ve skutečnosti. Je přerušeno duševní a mravní společenství, k němuž se manželé spojili a zmařen tudíž účel manželství podle § 44 obč. zák.«

Tím byly s hlediska uvedené zásady vyčerpány všechny rozlukové důvody, o něž se žádost o rozluku podle § 17 rozluk. zák. nejčastěji opírá.

Emil Steigerhof.

Několik poznámek k výkazu státního občanství ve sporech manželských.

Vracíme se ke glose uveřejněné pod hořejším nadpisem v č. 5-6/1939 na str. 166 III. roč. Právní praxe, kde jsme upozornili na pochybnosti, zda lhůta, kterou soud stanoví k doplnění žaloby o rozvod nebo rozluku manželství průkazy státní příslušnosti stran, jest lhůtou prodlužitelnou či nikoliv, a upozorňujeme, že tato otázka byla rozhodnuta nejvyšším soudem v rozhodnutí Vážný č. 17.413 takto:

»Lhůta, kterou uložil procesní soud straně žalující na rozvod manželství, k předložení osvědčení o státním občanství, není neproduktivní podle § 85, odst. 2 c. ř. s., nýbrž je obyčejnou lhůtou soudcovskou (§ 123 c. ř. s.), jež může býti soudem prodloužena (§ 128, odst. 1 c. ř. s.).«

V důvodech uvádí nejvyšší soud:

»Z doslovu §§ 84 a 85 c. ř. s. a zejména z druhého odstavce § 85 c. ř. s. vyplývá, že při vrácení podání k opravě formálních vad se má určití lhůta k opětovnému předložení jenom tehdy, měla-li býti při původním podání dodržena nějaká lhůta hmotného či procesního práva. Taková lhůta jest ovšem podle zákona neproduktivní, neboť jinak by bylo stranám usnadněno obcházení zákonných lhůt. Ve všech ostatních případech však, v nichž nejde o dodržení nějaké zákonné lhůty, nemusí soud určití lhůtu k opravě, nýbrž jest ponecháno straně na vůli, kdy opravné podání chce znovu podati. Z této úvahy vyplývá, že v souzeném případě nejde o lhůtu podle

§ 85 c. ř. s., neboť podání žaloby o rozvod manželství není vázáno lhůtou. Musil tedy soud, kdyby ihned při prvním povinném přezkoumání žaloby byl přišel na dodatečně zjištěnou formální závadu, prostě žalobu vrátiti bez ustanovení lhůty. Zjistil-li onu závadu až při zahájení ústního jednání, nemohl ovšem již žalobu vrátiti k opravě, ale lhůta, již udělil žalobkyni k předložení osvědčení o státním občanství, není lhůtou podle § 85 odst. 2 c. ř. s., nýbrž obyčejnou lhůtou soudcovskou podle § 123 c. ř. s., jež pro nedostatek jiného ustanovení může býti soudem prodloužena (§ 128, odst. 1 c. ř. s.). Neměl proto první soud, když žalobkyně pro prodloužení lhůty uvedla závažné důvody, žalobu odmítnouti, nýbrž povolití prodloužení lhůty.«

Zákaz zcizení nemovitosti je právně účinný tehdy, je-li sjednán mezi osobami jmenovanými v § 364c) obč. zák.

Proti žalobě dvou spoluvlastníků proti třetímu na rozdělení spoluvlastnictví k nemovitosti veřejnou dražbou namítala žalovaná strana, že rozdělení brání sjednaný zákaz zcizení, a mimo to, že bylo sjednáno předkupní právo pro žalovanou stranu. Žalující strana proti tomu poukázala na to, že ani jedna z výhrad není v pozemkové knize zapsána, a mimo to, že zákaz zcizení je neúčinný, poněvadž spoluvlastníci nejsou navzájem v příbuzenském poměru, vytčeném v § 364c) obč. zák. Žalobě bylo vyhověno soudy všech tří stolic.

Žalovaná strana ve sporu uplatňovala ve všech stolicích v podstatě toto právní posouzení: Původními spoluvlastníky byl jeden ze žalobců a žalovaná. Druhý žalobce stal se spoluvlastníkem tím způsobem, že od prvního žalobce koupil část jeho spoluvlastnického podílu. Žalující strana tvrdí, že tímto zcizením zanikl i v poměru mezi původními spoluvlastníky závazek »obligačního« zákazu zcizení i kdyby se připustilo, že takový závazek je účinný mezi jinými osobami, než oněmi vyjmenovanými v § 364c) obč. zák., protože nabyvatel spoluvlastnického podílu již vázán obligačně není, a jelikož

zákaz by musel býti účinný mezi všemi, tedy ani původní spoluvlastník není vázán podle zásady § 1447 obč. zák. (nemožnost plnění). Žalovaná strana popírá tento právní názor proto, poněvadž zcizovací akt mohl opatřiti druhému spoluzalobci jen stejnou právní posici jako měl převodce (první ze spoluvlastníků), a to tím spíše, že druhý žalobce, jakožto nabyvatel části podílu o závazku věděl, a proti jeho existenci nic nenamítal.

Žalobci proti tomu ve všech stolicích zastávali tento právní názor:

a) »Zákaz zcizení nemohl býti sjednán mezi spornými stranami platně, poněvadž to nejsou osoby uvedené v § 364c) obč. zák. Jsou osobami pouze sešvakřenyými, případně jsou to svěřenci. To se týká jak zákazu zcizení podílu, tak zákazu zcizení nemovitosti celé. Nehledě k tomu, že tento zákaz nebyl zapsán v pozemkové knize a že jak zjištěno, nebyl vůbec ujednan, nebylo by vůbec přípustno platně jej ujednat. Nepůsobil by vůbec.

Nemůže proto žalovaná strana z takového zákazu právnicky nic dedukovati, i když podle jejího názoru byl ujednan (což ovšem pravda není).

b) Jak zákaz zcizení, tak zákaz rozdělení zaniká jednak jako každá jiná smlouva a jednak, a to jest důležité, z měnou osoby vlastníka věci.

V § 831 obč. zák. sice se mluví jen o sukcesi universální, avšak jestliže i při sukcesi universální zákaz zaniká, zaniká tím spíše při sukcesi singulární, poněvadž při sukcesi universální dědic představuje pokračování osoby zůstavitele, kdežto při sukcesi singulární představuje mnohem méně (argumentum a maiori ad minus).

V souhlase s tím, uvádí na příklad Rouček v komentáři Rouček-Sedláček u § 364c na straně 265: »V případě zákazu daného smlouvou jest osobou oprávněnou druhý smluvník a jest oprávněn jen vůči adresátu zákazu, kterého stihá obligační závazek (nikoliv vůči třetím osobám) a i když o zákazu věděly«.

c) I mezi přímými smluvníky však působí sjednaný zákaz rozdělení spoluvlastnictví — jen tehdy, je-li sjednán na určitou dobu. To však nebylo ani tvrzeno, ani prokázáno. »Dům se neprodá, pokud jej budeme mít« obsahuje v sobě contradictio in adjecto. To není žádné určení doby, i kdyby to tak bylo bývalo sjednáno«.

d) Totéž platí o tvrzeném předkupním právu.

Nejvyšší soud vyslovil v rozhodnutí z 31. I. 1941 Rv I 1334/40 (Ck I 2/40 krajského soudu v Táboře) v důvodech:

»Podle přednesu stran zákaz zcizení není není zapsán v pozemkové knize a nejde ani o úmluvu mezi osobami v § 364c obč. zák. jmenovanými, proto onoho z žalobců, který nabyl svůj spoluvlastnický podíl později, úmluva ta nezavazuje.

Předkupní právo, jež nebylo vloženo do pozemkové knihy, zaniká prodejem věci (§§ 1073, 1079 obč. zák.), kupec stává se neomezeným vlastníkem, a je lhostejno, zda o výhradě té věděl či nikoliv. Proto onomu žalobci jako kupiteli spoluvlastnického podílu nepřekáží žalovanou tvrzené předkupní právo v domáhání se zrušení spoluvlastnictví. Nepřekáží však v tom ani druhému žalobci, původnímu ze spoluvlastníků, ježto nejde o prodej jeho spoluvlastnického podílu, ale o zrušení spoluvlastnictví dražbou.«

K otázce zákazu zvyšování cen při nucených dražbách nemovitostí.

V 5. čísle Právní praxe byl otištěn článek Miloše Valvody »Vliv zákazu zvyšování cen na nucené dražby nemovitostí«, jež se zabývá výkladem známých oběžníků, vydaných zemskými úřady v Praze a v Brně podřízeným okresním úřadům na základě výnosu nejvyššího úřadu cenového ze dne 25. října 1939, čj. 34091 pres/2-1939. Autor zkoumá nejprve právní význam těchto oběžníků (jež stanoví, že zákaz zvýšení cen týká se i cen, docílených ve veřejných dražbách) a vyslovuje názor, že nejde o pouhý výklad správních úřadů, pro soudce nezávazný, nýbrž že soudy musí se uvedenými výnosy řídit na základě ustanovení § 18 vládního nařízení č. 121/1939, recte nyní §§ 18 a 18a) v novém znění vl. nař. č. 189/1940.

Při bližším výkladu citovaných ustanovení, mimo jiné též ve spojení s §§ 96 a 98 ústavní listiny, vyvstávají však proti tomuto mínění závažné námitky.

Předpisy vl. nařízení ze dne 10. května 1939, č. 121/1939 Sb. o zří-

zení nejvyššího úřadu cenového ve znění vl. nařízení č. 189/1940 stanoví v § 18: »Soudy, úřady, obce . . . jsou povinny spolupůsobiti při provádění tohoto nařízení.« V § 18a) praví se dále: »Všeobecné předpisy, jakož i příkazy a zákazy vydané podle tohoto nařízení jsou pro všechny správní úřady, orgány a soudy závazné«.

Jest jasné, že pouhá povinnost k spolupůsobení, upravená v § 18, neznamená vázanost soudů akty správních úřadů. Již rubriky nového znění těchto předpisů staví vedle slov »součinnost soudů« u § 18 slova »závaznost opatření« u § 18a. Výraz »soudy . . . jsou povinny spolupůsobiti« jest běžným zákonodárným obratem a znamená i zde pouhou povinnost součinnosti v mezích stávajících předpisů na př. oznamováním cenových deliktů, poskytováním statistického materiálu a pod., nelze jej však vykládati tak, že by soudy musely jen prováděti nařízení a pokyny správních úřadů.

Závaznost správních opatření pro soudy jest vyslovena teprve v dalším § 18a). Jde nyní o to, zjistiti, kterých správních předpisů se toto ustanovení týká.

Užitá formulace chce zřejmě postihnouti jednak individuální akty správních úřadů (»příkazy a zákazy«), jednak akty abstraktní, t. j. nařízení v technickém slova smyslu (»všeobecné předpisy«). Zde však nutno mít na mysli, že právní věda, především právní věda německá, liší ostře mezi t. zv. nařízeními právními (Rechtsverordnungen) a nařízeními správními (Verwaltungsverordnungen), srv. Hoetzel, heslo »Nařízení« ve Slovníku veř. práva, sv. II., str. 793. Toliko nařízení právní, občanstvu adresované, jest všeobecně závazným předpisem; naproti tomu nařízení správní »dotýkají se interna státního organismu, nechtějí a nemohou měnit právo objektivní,

zasahovati do práv občanů« (Hoetzel, l. c.). Typickým druhem nařízení správního jest t. zv. služební poukaz, »kterým vyšší orgán předpisuje státnímu orgánu jemu podřízenému a k služební poslušnosti zavazanému, jak má konati funkce jemu svěřené« (tamže). Takovýto vnitřní úřední předpis (ať již nese název instrukce, pokyn, oběžník či jiný, při čemž arci tento název sám o sobě je pro povahu nařízení nerozhodný) není předpisem »všeobecně« závazným, nýbrž váže toliko podřízený orgán, jemuž je určen, ovšem za předpokladu, že poměr služební podřízenosti je dán.

Slovní i logický výklad citovaného § 18 nemůže zanechat pochybnost o tom, že slovy »všeobecné předpisy« míní se toliko nařízení právní a že tudíž jen jimi jsou soudy vázány. Předpis »všeobecný« znamená podle přirozeného významu slov i podle dosavadního zákonodárného usu (srv. na př. výraz »všeobecná nařízení« v článku 3 zákona č. 125/1927 a v § 2 vl. nařízení č. 121/1939) totéž co předpis »všeobecně závazný«. Naproti tomu vnitřní úřední předpisy, jak shora řečeno, váží též v oboru upraveném tímto vládním nařízením jen onen podřízený úřad (orgán), jemuž jsou určeny, a nemají nejmenší právní závaznosti pro soudy, což ostatně plyne již z jejich povahy.

V žádném případě nedal by se držeti výklad, podle něhož by měl citovaný § 18a) ten smysl, že by nejvyšší úřad cenový nebo úřady nižší mohly vydávati závazné správní akty, ať abstraktní či konkrétní, adresované přímo soudům (tedy jakási analoga zmíněných služebních [!] rozkazů), dokonce pak příkazy, jež by se přičily zákonným předpisům. Bylo by to naprosté novum v celém našem právním řádu, jež by stálo v příkrém rozporu s ustanoveními § 96, odst. 1 a § 98, odst. 1 ústavní listiny, podle nichž soud-

nictví jest ve všech stolicích odděleno od správy a soudcové vykonávají svůj úřad neodvisle, jsouce vázání jen zákonem. Tyto základní pilíře soudnictví zajisté — při nejmenším v poměru soudů ke správním úřadům protektorátním — nikterak neodporují smyslu převzetí ochrany Německou říší (čl. 12 výnosu Vůdce a říšského kancléře z 16. března 1939). Vydávati předpisy, měnicí ústavní listinu, jest však podle čl. I. ústavního zákona č. 330/1938 vyhrazeno státnímu prezidentu po jednomyslném návrhu vlády; výslovně jest stanoveno v čl. II., že nemůže se tak státi pouhým vládním nařízením, vydaným na základě tohoto zmocňovacího zákona.

Podle § 18a) vl. nařízení č. 189/1940 jsou tedy pro soudy z a v a z n á toliko t. zv. nařízením právní.

Jest proto nutno zjistiti, spadají-li vpředu citované oběžníky zemských úřadů do této kategorie norem, t. j. jsou-li všeobecnými právními předpisy, jež zakládají povinnosti a práva občanů.

V tom směru jak zvolená forma výnosů, t. j. »oběžník«, rozeslaný vyšším úřadem úřadům podřízeným, tak i celé jejich znění nepřipouštějí pochybnost, že jde o pouhou instrukci či služební rozkaz, nikoliv o nařízení ve vlastním slova smyslu. Není ani připojen jinak často se vyskytující příkaz, aby okresní úřady uvedly tento oběžník v obecnou známost. Nařízení (právní) však pojmově vyžaduje publikace. Ohledně předpisů, vydaných na základě vl. nařízení č. 121/1939, je způsob jich vyhlásování stanoven v § 21 tohoto nařízení ve znění vl. nař. č. 189/1940. Okolnost, že byl uvedený oběžník otištěn jako sdělení ministerstva spravedlnosti soudům v 12. čísle ročníku 1939 Věstníku ministerstva spravedlnosti, publikaci ovšem nenahrazuje. V neposlední řadě dlužno míti na mysli, že by nejvyšší úřad cenový resp.

úřady nižší všeobecné nařízení shora uvedeného obsahu ani platně vydati nemohly, neboť podle § 2 vl. nařízení č. 121/1939 příslušela až do novely č. 189/1940 tato kompetence výhradně předsedovi vlády.

Neběží ovšem ani o autentickou interpretaci vládního nařízení č. 175/1939, k níž by byl oprávněn toliko zákonodárce.

Nutno tedy míti za to, že citované oběžníky zemských úřadů nejsou ani »všeobecnými předpisy«, ani »příkazy a zákazy« ve smyslu § 18a) vl. nař. č. 121/1939 ve znění vl. nař. č. 189/1940. V důsledku toho nemají pro soudy závaznost, jsouce pouhým interním výkladem správních úřadů a soudcové jsou jimi »vázání« jen potud, pokud na ně působí vnitřní přesvědčivost tohoto výkladu.

Pro otázku, zda a pokud byly paragrafy 181 a násl. exekučního řádu dotčeny vládním nařízením č. 175/1939, třeba pak hledati odpověď přímo v tomto ustanovení. Soudní praxe uznává vliv citovaného nařízení na předpisy o nejvyšším podání. Nelze ovšem nepřiznati si, že se při tom uplatňují i okolnosti, ležící mimo oblast juristického výkladu, na př. obava soudců z trestních následků § 9 tohoto nařízení. Při pouhém gramatickém výkladu možno arci připustiti, že doslov »jest zakázáno zvýšiti... veškeré úplaty...« mohl by výrazem »úplata« dopadati i na nejvyšší podání ve smyslu exekučního řádu. Proti tomu však stojí úvaha, že jediné slovo v předpisech, jež ex professo upravují toliko poměry hospodářského a obchodního styku (což plyne z celého znění vl. nař. č. 121/1939 a 175/1939), stěží možno vykládati tak, že se jím od základu mění jeden ze stěžejních institutů exekučního práva, tedy právního oboru zcela odlehlého. Z nařízení předsedy vlády o zvýšení cen v souvislosti s nařízením č. 121/1939 je dále zřejmo, že jediným jejich úče-

lem je zabránit celkovému zvýšení cen národohospodářsky škodlivému, t. j. udržeti dosavadní cenovou hladinu. Tento účel není dosavadním institutem neomezeného nejvyššího podání při nucené dražbě nemovitostí ohrožen. Vždyť exekuční zcizení nemovitosti jest případem zcela výjimečným (dnes v době odkladů exekuce více než kdy jindy) a cena při něm dosažená nemůže ovlivnit trh. Důvod snahy po udržení cenové hladiny spočívá v ochraně kupců a spotřebitelů; při nucené dražbě nemovitosti lze si však stěží představit, že by bylo žádoucí chrániti v tomto směru dražitele, kdežto naopak jest zde široký okruh věřitelů, v jichž zájmu jest docílení nejvyššího možného podání a jimž často hrozí úplný zánik zástavních práv.

Tyto úvahy podporují názor, že vládním nařízením č. 121/1939 nebyly dotčeny předpisy exekučního řádu. Nepřekonatelné obtíže, které vznikají, přijmeme-li mínění opačné, a jejichž dokladem je chaos, vládnoucí v dnešní praxi exekučních soudů, lze odstraniti jediné zásahem zákonodárce, podobně jako jediné tímto způsobem bylo možno rozřešiti ještě spleťtější otázky exekučního prodeje věcí movitých (vl. nařízení č. 110/1940). K tomuto zásahu mělo by dojít co nejdříve.

Jan Štěpán.

Komentáře k zákonům jako předmět nakladatelské smlouvy.

Komentáře k zákonům a komentovaná vydání zákona mohou býti také předmětem nakladatelské smlouvy, protože se jedná o díla literární a výměnečné ustanovení § 6, odst. 1 autorského zákona se vztahuje pouze na zákony samotné, které dle tohoto ustanovení zákona nejsou »o sobě« chráněny. Při rozsáhlých zákonech, které se po dlouhou dobu připravují (nový občanský zákoník, nový trest-

ní zákon, nový civilní soudní řád a pod.), autoři komentářů i nakladatelé činí přípravné práce již dávno před vyjitím zákona, aby pak komentář nebo komentované vydání mohlo býti vydáno krátce po vyjití zákona a aby osoby v právní praxi činné se mohly se zákonem a jeho výkladem včas obeznámiti. Autoři komentářů pracují prozatím na základě návrhů zákona, zvláště pokud byly předloženy parlamentárním sborům ku projednávání. Samozřejmě jsou si při tom dobře vědomi toho, že konečná úprava komentářů závisí na konečném znění zákona, které může doznati ještě mnoho změn až do posledního okamžiku před jeho přijetím. Může však též nastati případ, že zamýšlený a dlouho připravený zákon nevyjde vůbec ve sbírce zákonů, což může míti ovšem nejružnější důvody, zvláště změnu politických poměrů nebo změnu názorů o nutnosti chystané zákonité reformy. Pak vzniká otázka, jak upravit právní poměry mezi nakladatelem na jedné straně a autory komentářů resp. komentovaných vydání zákonů na straně druhé.

Autoři se odvolávají na § 26 zákona o nakladatelské smlouvě, který praví: »Odpadne-li po ujednání smlouvy účel, pro který bylo dílo určeno, může nakladatel smlouvu vypověděti; zadavateli náleží však odměna, bylo-li dílo již odevzdáno nebo aspoň vytvořeno, nebo poměrná její část podle rozsahu hotové části a vykonaných přípravných prací«.

Toto ustanovení zákonné má svůj zřejmý vzor v § 18. německého zákona o nakladatelském právu, jenž zní takto: »Odpadne-li účel, jemuž mělo dílo sloužiti po ujednání smlouvy, může nakladatel vypověděti nakladatelský poměr; nedotčen zůstává nárok původce na odměnu.«

Německé komentáře k zákonu uvádějí nejdříve odpadnutí účelu dle motivu zákona: »Stalo-li se pojed-

nání o palčivé denní otázce nebo o otázce vědecké novými skutečnostmi nebo objevy náhle nastavšími bezcenným nebo stal-li se slavnostní spis bezúčelným, jelikož slavnost, ke které spis měl vyjít, nemůže se konati pro změněné okolnosti«. Dále pak komentář uvádějí tento příklad: »Komentář stane se bezpředmětný tím, že zákon, na který se vztahuje, nebyl přijat.« Tento příklad byl uveden po prvé Kohlerem v jeho »Urheberrecht an Schriftwerken und Verlagsrecht«, str. 319, a byl bez dalšího přezkoušení převzat také pozdějšími autory, kteří jednali o nakladatelském právu.

Nutno tedy vyšetřiti, padají-li vyličené případy pod citovaná místa zákona (§ 26 zde platného zákona a § 18 německého zákona), resp. jinými slovy, zda ta okolnost, že návrh zákona, k němuž komentář byl připraven, nestal se zákonem, znamená odpadnutí účelu, pro který bylo dílo určeno.

Jest na bíledni, že účel díla jest něco, co leží mimo dílo samo, stejně jako účel předmětu nebo činu není totožný s předmětem nebo činem samým. Lze proto tvrditi, že zákon jest účelem komentáře v tom smyslu, že neuskuteční-li se zákon, že také účel komentáře jest zmařen a tím účel odpadl? Aby bylo možno zodpověděti tuto otázku, nutno si uvědomiti, jaký poměr má komentář k zákonu, který má vykládat. Komentář vychází ze znění zákona a vykládá jeho jednotlivá ustanovení dle zásad platných pro výklad zákonů vůbec (§§ 6—8 obč. zák.). Dle toho jest zákon vykládati v první řadě »Ze zvláštního významu slov v jejich souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárcova« (§ 6). Z toho vyplývá, že opravdový výklad zákona není ve skutečnosti možný, dokud není známo celé a konečné znění tohoto zákona. Neboť i když jednotlivá ustanovení zákona, resp. návrhu zákona,

zůstala nezměněna, může změna jiného ustanovení míti jistě účinek na rozsah dotyčného ustanovení, jelikož zákon jest vykládati »ze zvláštního významu slov v jejich souvislosti«. Také nápisy a systematika zákona jsou cenné pomůcky pro výklad zákona (Sedláček, Komentář k čs. zákoníku občanskému, I. svazek, str. 127).

Zákon jest tedy podkladem komentáře jako literární dílo jest podkladem příslušných ilustrací, s tím rozdílem ovšem, že komentář jest závislý na zákoně mnohem více než ilustrace na literárním díle, které má ilustrovati a že ilustrace mohou existovati jako samostatné dílo výtvarného umění bez souvislosti s literárním dílem a mohou býti vytvořeny dokonce i dříve, než konečný text literárního díla jest znám. Společné jest oběma případům, že ilustrace mají literární dílo tak vykládati jako komentář text zákona. Také z toho vyplývá, že ani ilustrace v poměru k literárnímu dílu, jež má ilustrovati, ani komentář v poměru k zákonu, který má vykládati, jsou navzájem v poměru prostředku k účelu. Naproti tomu je možno říci, že dílo literární jest podkladem ilustrace a zákon jest podkladem komentáře. Z toho jest dovozovati, že neuskuteční-li se zákon, že ani komentář není možný, protože pozbyl svého podkladu. Pak by bylo použití § 36 zákona o nakladatelské smlouvě (§ 34 německého zákona o nakladatelském právu), dle něhož nakladatelská smlouva zaniká, bylo-li původci bez jeho viny zabráněno dílo dokončiti. V tomto případě nemůže ani zadavatel ani nakladatel z nakladatelské smlouvy dovozovati nároky. Původce (zadavatel) nemůže dílo dodávati a tím tedy odpadají také povinnosti nakladatelovy. Tomu odpovídá, že nárok na odměnu závisí zcela na odevzdání díla, jelikož odměna jest dle § 22 zákona splatná, jakmile dílo

bylo odevzdáno nakladateli, kdežto v některých případech nastane splatnost ještě v pozdějším okamžiku (rozmnožení). Aby bylo možno podstatný rozdíl mezi odpadnutím účelu a nastalou nemožností dílo dokončiti a dodávati, ještě blíže poznati, nutno se vrátiti ku příkladům z německých komentářů, uvedeným shora. Slavnostní spis stane se bezpředmětný tím, že slavnost se nekoná. Tím odpadá účel spisu. Spis sám o sobě jest možný a má svůj samostatný literární ráz. Je-li však obsah díla, o kterém nakladatelská smlouva byla uzavřena, takový, že mělo vylicíti průběh slavnosti, pak nelze, odpadne-li slavnost, mluvití o odpadnutí účele, nýbrž o odpadnutí podkladu díla a o nemožnosti dílo vytvořiti. Další příklad vysvětlí snad tuto věc ještě lépe: Převzal-li autor, vylicíti a popsatí průběh a výsledky chystané výzkumné cesty a byla-li uzavřena předem o tomto díle nakladatelská smlouva, jest dílo nemožné, nebyla-li zamýšlená výzkumná cesta vůbec uskutečněna. To jsou případy, které jest na roveň postavití neuzákonění návrhu zákona.

K vůli úplnosti budiž ještě uveden příklad, že komentář se vztahuje na zákon, který v době uzavření nakladatelské smlouvy byl v platnosti a pozbyl platnosti tím, že nový zákon zrušil zákon původní. Zde jest komentář k zákonu sám o sobě možný, avšak účel komentáře odpadl, jelikož komentář pravidelně má sloužiti právní praxi a má proto býti rozšířen mezi právními praktiky, kterýžto účel odpadá, neplatí-li již zákon. Jest zajímavo, že Hartmann ve svém vydání zákona o nakladatelské smlouvě při výkladu § 26 uvádí jako příklad odpadnutí účele pouze tento případ: »Komentář k některému zákonu se stal bezpředmětný tím, že byl vyhlášen nový zákon onen rušící.« Hartmann si tedy uvědomil podstatu věci mnohem více než shora uve-

dení autoři, kteří pojednávají o německém nakladatelském právu.

A ještě jeden případ nutno vyjmuti: Nebyl-li předmětem komentáře od začátku zákon, nýbrž návrh zákona. To jest zásadně možné i když se sotva jedná o případ pravidelný. Zde samozřejmě nemá ta okolnost, že návrh zákona nestane se zákonem vůbec, vliv na osudy komentáře, jelikož podkladem komentáře byl v tomto případě návrh zákona a nikoliv zákon sám. Měl-li komentář k návrhu zákona působiti na konečné znění zákona a nedošlo-li pak k uzákonění návrhu vůbec, pak lze v jednotlivém případě mluvití o odpadnutí účele díla; v jiných případech, kde komentář měl od začátku ráz spíše právně-historický, nebo právně-teoretický, jedná se o dílo nezávislé na dalším vývoji návrhu a nelze proto ani zde mluvití o odpadnutí účele, nebyl-li návrh uzákoněn.

Přesunutí daní při poplatkových úlevách konversních.

Pro posouzení, zda nastalo zákonem požadované snížení úroků aspoň o $\frac{1}{4}$ % (§ 2 č. 1a zák. č. 49/1907 ř. z.) anebo, je-li zachována stejná úroková míra (§ 2 č. 1b), při konversních poplatkových úlevách mají se připočítat k úrokům pravidelně příspěvky a jiná opětující se plnění, smluvená vedle úroků.

Takovými opětovnými plněními, která se mají připočítat k úrokům mohou býti daně, které dlužník se zavazuje hradit novému věřiteli. Je-li znění takového ujednání neomezené, není zaručeno, že zákonem stanovené snížení úrokového břemene pro dlužníka bude trvale zachováno.

Pochybnost může vzniknout v tom, zda uvedené ujednání o přesunutí daní je zásadně vždy překážkou poplatkových úlev podle zákona č. 49/1907 ř. z., či zda je tomu tak jen tehdy, když daně podle zákonných

ustanovení platných v době konverze porušují zmíněný požadavek snížení úrokové míry.

Podle nálezu správ. soud. dv. Budw. F 7549/1910 (uveřejněném také v popl. příl. č. 8 Věstníku min. financí z r. 1910) ustanovení dlužního úpisu o tom, že dlužník je povinen nahradit věřiteli daně, poplatky atd., připadající na zápůjčku nebo na úroky z ní, není překážkou poplatkových úlev, když snížení úrokové míry s připočtením daní a dávek stávajících v okamžiku konverze činí ještě aspoň $\frac{1}{4}\%$.

V novější judikatuře vyslovil nejv. správní soud stanovisko přísnější (Boh. F 6415/32 a 6511/33). Podle toho neurčité ujednání o převzetí daní dlužníkem při konverzi vylučuje vždy nárok na poplatkové úlevy podle zák. č. 49/1907 ř. z.

Na tomto stanovisku setrval nejvyšší správní soud i v nejnovějším nálezu ze dne 16. I. 1941 č. 820/39-3. Z jeho odůvodnění uvádíme:

»Dosažení poplatkových úlev podle zák. č. 49/1907 ř. z. je závislé podle §u 2 čís. 1 a) a b) uvedeného zákona na formálním předpokladu, že z obsahu dluhopisu je zřejmo, že úroková míra po celou dobu trvání zápůjčky se snižuje a že snížení to činí nejméně $\frac{1}{4}\%$. Vzhledem k jasnému znění tohoto předpisu nelze pochybovat, že pro posouzení otázky, zda je tu nárok na konversní úlevu, rozhoduje jediné obsah dlužní listiny (srov. na př. nález ze dne 9. listopadu 1932, č. 12.560/30, Boh. F. 6415). Poněvadž pak závazek dlužníkův hradit konvertujícímu ústavu určité daně a veřejné dávky, resp. platit vyšší úrok než dlužním úpisem vymíněný, byl pojat do dlužního úpisu, nutno při rozhodování o přiznání konversních úlev poplatkových přihlížeti zásadně i k tomuto ustanovení dlužního úpisu, a nelze je učiniti s hlediska zák. č. 49/1907 ř. z. neúčinným poukazem k tomu, že toto ustanovení dluhopisu jest vzhledem k nynějšímu stavu zákonodárství neplatné, neb vzhledem k daným poměrům nepraktické, anebo, že bylo do dlužního úpisu poято omylem (srov. nález ze dne 5. března 1931, č. 3300, Boh. F. 5672).

Stížnost dále tvrdila, že jsou podmínky pro přiznání konversních úlev splněny, poněvadž otázku, zdali vedlejší ujednání jímž se dlužník zavazuje hradit věřiteli daně a dávky na zápůjčku připadající, jest přiznání konversních úlev poplatkových na závadu čili nic, dlužno řešiti jen podle stavu platného v době konverze; tu pak podle dnešních daňových a poplatkových zákonů nová (konversní) zápůjčka ani úroky její žádným daním, ani jiným veřejným dávkám nepodléhá. Mimo to je rozdíl v úrokové sazbě obou zápůjček tak značný (činí $1\frac{1}{4}\%$), že lze s jistotou vyloučiti, že by v budoucnu mohl klesnouti pod $\frac{1}{4}\%$ i kdyby dlužník musil věřiteli hraditi daně a dávky, jež v budoucnosti budou z této zápůjčky neb úroků snad předeepsány. N. s. s. nedal však stížnosti ani v tomto bodu za pravdu, s odůvodněním, že podle znění dlužního úpisu, jehož obsah, jak bylo shora uvedeno, je pro přiznání nároku na konversní úlevy poplatkové jediné rozhodný, nebyl závazek uložený dlužníku v dlužním úpisu omezen na daně a dávky podle zákonů platných v době, kdy listina byla vystavena. Naopak, zmíněné vedlejší ustanovení dlužního úpisu má zachytiti právě případy, že v budoucnosti bližší nebo pozdější, ale ještě za trvání smluvního poměru dlužnického o této zápůjčce dojde k tomu, že z této zápůjčky nebo úroků z ní bude věřiteli uložena nějaká veřejná dávka, stran které by neplatil absolutně zákaz přesunu na dlužníka, a že dlužník bude povinen tyto dávky věřiteli hraditi, a to bez ohledu na to, že snad tím povinnost dlužníkovu překročí úrokovou míru původní pohledávkou. Vyžaduje-li se však v §u 2 zák. č. 49/1907 ř. z. aby z listiny o zápůjčce samotné bylo zjevno, že buď úroková míra zápůjčky po celou dobu trvání zápůjčky se sníží aspoň o $\frac{1}{4}\%$ nebo že bez zvýšení úrokové míry změní se zápůjčka neumořitelná v zápůjčku umořitelnou a netvrdí-li stížnost, že vedlejší plnění podle § 6 dlužního úpisu již vzhledem k jejich povaze nemohou býti zahrnuta pod pojem občasných plnění ve smyslu odst. 3 §u 3 cit. zákona, pak nemůže býti řeči o splnění shora uvedeného předpokladu, jestliže jako tomu bylo v tomto případě — je podle ujednání mezi věřitelem a dlužníkem dána možnost, že na dlužníka bude vedle dosavadní úrokové míry přesunuta povinnost k placení dalších dávek a že tím povinnost dlužníkovu může překročiti míru zárokování dřívější zápůjčky (srov. nález ze dne 10. ledna 1933, č. 53, Boh. F. 6511).«

Boura.